

מראי מקומות - בבא מציעא ק"ד

- (א) **איבעי לך לאתויי בדוולא - ע' בתוס', ומבואר** מדבריו דלגבי מכה פרטית אי"צ לסברא זו, ואפי' אם לא הי' יכול להצילו, מ"מ כיון דאינו מכת מדינה אינו מנכה לו מחכורו. ויש לעי', מהו הסברא בזה, הרי סכ"ס אינו יכול לתקן המכה, וא"כ מה לי אם הי' המכה לאחרים ג"כ או לא. וע' **בנתיבות** (שכ"א, א') דמבואר דכל זמן דמכת מדינה הוא, אין שייך לומר דמזל של א' מהן הוא, וממילא ההפסד לשניהם, ומנכה לו. אבל אם לא הוי מכת מדינה, א"כ כיון דהשדה כבר הוי ברשות החוכר, א"כ אמרי' דמזל של החוכר גורם, וא"כ הפסד דידי' הוא ואינו יכול לנכות.
- (ב) **הני תרתי מתניתא קמייתא משכחת לה בין בחכרנותא בין בקבלנותא - פרש"י, דגבי יבש** מעיין מנכה לו לפי מה שנפסד. ויש לעי', מהו החידוש בזה, הרי לכאו' זהו דבר פשוט בקבלנות, דצריך הקבלן ליתן לבעל הבית כפי מה שעוש השדה, ומהו החידוש בכלל דאף אם יבש המעיין וכו' יהי' הדין כן. וע' **באבן האזל** (שכירות ח', ה'), שכ' דא"א לומר דכוונת רש"י לומר דמנכה לו כפי מה שנפסד, דהא גם ברישא הדין כן, ומ"ש רישא וסיפא. ולכן פי' דכוונת רש"י לומר דהכל לפי מה שהוא נפסד ינכה לו לפי ערך ממה שצריך המקבל ליתן להבעלים. וכי' שכן מבואר **בשטמ"ק בשם ר' יהונתן**, דכ' דמה דברישא אמרי' דאין מנכין לו מחכורו, לענין מקבל היינו שאין מוסיפין לו על קבלנותו. וא"כ, לכאו' מבואר דכוונת המשנה בהסיפא לומר דאכן מוסיפין לו על קבלנותו.
- (ג) **ואמאי, לימא לי' שמא בעלמא אמרי לך - הק'** **הריטב"א**, מהו הקו', הרי התם לית בה גפן ורמון כלל, וא"כ ע"כ שמא קאמר. ועוד, דלמא הכא מיירי דלא אתקרי בית השלחין. ותי' דהקו' הי' בתורת כש"כ, דאם התם סגי בשמא, אף דמעולם לא הי' בו כרם או רמון, כש"כ הכא, דמעיקרא הי' בו בית השלחין, דסגי לי' בהכי.
- (ד) **אידי ואידי דא"ל מחכיר לחוכר - כ' תוס'** דהעיר דמשמע מתי' הגמ' דדוקא משום דא"ל מחכיר לחוכר, אבל היכא דא"ל חוכר למחכיר, אז אין נפק"מ אם קאי בגוה או לא, ממ"נ הוי קפידא. אבל כ' דא"א לומר כן, דכיון דמתני' מיירי בא"ל חוכר למחכיר, ומבואר דדוקא משום דעומד בבית השלחין אמרי' דהוי קפידא, א"כ נמצא דאין חילוק בין אם אמר חוכר למחכיר או להיפוך, לא אמרי' דיש לו קפידא אא"כ הוא נמצא בתוך השדה ואמר בית השלחין, וכדו'. אבל **הריטב"א** הביא מהרמב"ן דחולק ע"ז, וכי' דכיון דלא אמר הגמ' לעולם ל"ש אמר חוכר למחכיר, וכי', ש"מ דמודה דהיכא דאומר חוכר למחכיר לעולם הוי קפידא, וכמו שצייד תוס' מעיקרא. וכי' דלפי"ז, מה דאי' במתני' חכור לי, צ"ל דכוונתו חכור ממני, ובאמת מיירי שהמחכיר אומר להחוכר.
- (ה) **ר"מ הי' דורש לשון הדיוט - העיר תוס', מהו** החידוש בזה, הרי ודאי צריך לקיים כל תנאים שכתב. ותי' דהחידוש הוא דכיון דההדיוטות רגילין לכותבו, הרי כאילו נכתב אפי' אם לא כתבו. ובביאור סברת תוס', כ' **הש"ך** (חור"מ מ"ב, ל"ו), שהוא משום דמסתמא דעתו הי' שיכתוב כן. וכי' לפי"ז דלכאו' זה יהי' דוקא אם ידע מזה המנהג, אבל אם לא ידע מהמנהג, א"כ אם לא כ' כן מהכ"ת לומר דכך הי' כוונתו. **והנמוקי יוסף** (סא. בדפיו) הביא מהרמב"ן דביאר דדרשינן לשון הדיוט כאילו הי' לשון הכתוב, שאע"פ שהי' אפשר לפרש הלשון כפשוטו, מ"מ היו דורשין אותו ומוסיפין בו משמעות הענין, וכמו שדורשין לשון הכתוב באם אינו ענין. ולכן ביאר דמלשון אם אוביר הי' שייך לדרוש דצריך לשלם לו מה שהי' הקרקע נפחת. ומה שהוסיף לשון ולא אעביד, היינו לומר דלא רק דצריך לשלם מה שהקרקע נפחת, אלא אפי' צריך לשלם מה שהי' ראוי לעשות.
- (ו) **אדם מביא קרבן עשיר על אשתו - יש לעי',** האם משום שהוא עשיר צריך להביא קרבן עשיר על אשתו, האם מי שקיבל על עצמו

ולכן אם לא היו דורשין לשון הדיוט, היינו אמרי' דלא מהני מה שכתבו, אבל כיון דדרשי' לשון הדיוט, הו"ל דבר מוסכם ואי"צ למשפטי תנאים. **ולכאו' יש לתרץ עוד**

ע"פ מש"כ התוס' רי"ד, דלא מיירי כאן בכתובה שהי' נכתב על בשעת אירוסין, כמש"כ רש"י, אלא זה הי' כתובת נישואין, וכיון שראה הלל שכ' כן בכתובת נישואין, ידע שגם קידושיהן על זה התנאי הי', שלא יהיו נגמרים אא"כ נכנסה עמו לחופה, וא"כ י"ל דזהו ה"דרשה", דמהכתובה הבין איך

היו נולפי רש"י לכאו' ג"כ צ"ל כעיי"ז, דאפי' אם הי' הכתובה נכתב בשעת האירוסין, מ"מ לא משמע שהי' קידושי שטר דוקא, וא"כ שפיר י"ל דדרשי' איך הי' הקידושין ע"י השטר שהי' נכתב בשעת הקידושין, ויש לע"ז.

(ט) **ומצא שכתוב בהן, לכשתכנסו לחופה הוה לי**

לאינתו- כ' הנמוקי יוסף (סא: בדפיו) על דרכו, דהי' שייך לפרש לשון זה דכוונתו לומר דכשתכנסו לחופה תהי' נשואה גמורה, אבל כבר עכשיו משעת אירוסין היא ארוסה, אבל א"כ לא הי' צריך לאומר, ולכן דרשי' דכוונתו שלא יהי' הקידושין עד שעושה

החופה. ויש לע"ז אם שייך להביא ראיה מסוגיין לשאלת המשנה למלך אם שייך חופה קודם אירוסין, דאף דעכשיו אין החופה קודם האירוסין, אבל גם האירוסין אינו קודם החופה, ויש לע"ז בזה, ואכ"מ.]

(י) **והא אמר ר' יוחנן, משכנו וכו'- הק'**

הריטב"א ישנים, למה לא הביא מהא דר' יצחק, דבעל חוב קונה משכון מהא דכתי' ולך תהי' צדקה, ע"ש מש"כ לתרץ.

(יא) **משכנו והשיב לו המשכון ומת, שומטו מעל**

גבי בניו- פרש"י, דכיון דמשכני, קניי' כי דידי' לגוביינא. וע' באילת השחר שהביא מש"כ הרשב"א בשם הראב"ד, דהמלוה קונה המשכון לגמרי, אף לענין לאונסין ואף לענין יוקרא וזולא. אולם הרשב"א עצמו חולק על הראב"ד בזה, וכ' שאין לו קנין לענין חיוב אונסין. וכ' האילת השחר דצ"ל דאף שאינו חייב באונסין, מ"מ קנוי הוא לגוביינא [ויש לע"ז בכל זה].

(יב) **מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה, גובה**

מלוה- פי' השטמ"ק בשם הראב"ד דה"ק, אפי' במקום שנהגו לכפול, אם כתב לה בלשון מלוה, גובה כולה, ואם נהגו לכפול

להביא קרבן חבירו שהוא עני, האם צריך להביא קרבן עשיר בשבילו, ולכאו' הוי זה רק קבלת אחריות של ממונות, וכיון שהיא חייב להביא קרבן עני, הוא צריך לשלם בשבילה.

וכ' החזון איש (נגעים י"ג, ט"ו), דזה כמו דאמרי' בכתובות שהיא עולה עמו. דהיינו, דבכל החיובי ממון שלו לפרנסה, אם מנהג משפחתו הוא באופן מעולה ממנהג של משפחתה, צריך הוא לשלם כמו על של משפחתו, שהיא עולה עמו. ולכן כאן ג"כ, כיון שהיא עולה עמו, ממילא צריך להביא בשבילה קרבן עשיר. וע"ע בפיה"מ להרמב"ם בהמשנה בנגעים שם, דכ' דאשתו כגופו, וי"ל דכוונתו ליישב קו' החזון איש, דכיון דאשתו כגופו, ממילא כיון שהוא צריך להביא קרבן עשיר בשביל עצמו, צריך גם להביא בשביל אשתו.

(ז) **שכך כתב לה, אחריות דאית לך עלי וכו'-**

יש בזה ב' גירסאות בראשונים. תוס' גרס כנוסח הגמ' לפנינו, והדרשה הוא דאף הקרבנות שהיתה חייבת קודם נישואין, חייב הבעל בהם. אבל רש"י גורס להיפוך, כהתורת כהנים, שהיא כותבת לו בשובר כשהוא פורע כתובתה, דשוב אינו חייב על הקרבנות שהיתה חייבת בהם. וכ' הנמוקי יוסף (סא. בדפיו) דהדרשה הוא משום שהי' יכול לומר כפשוטו דכוונתה רק לפוטרו משאר כסות ועונה, אבל אי הכי פשיטא, ולא היתה צריכה לכותבה, וא"כ ע"כ כוונתה לפוטרו מאחריות קרבנות שכבר היתה חייבת בהן.

(ח) **ומצא שכתוב בהן, לכשתכנסו לחופה וכו'-**

ע' בתורת חיים שהק' מכאן על שי' התוס' בסוגיין, דפי' דהחידוש דדרשי' לשון הדיוט הוא דוקא היכא שלא כתב, דאם כתבו אין שום חידוש, והרי כאן משמע דדרש הלל מהשטר שנכתב כן בפועל, והניח בקו'. וע' ברשב"א דכ' דבאמת לא הוציאו כל כתובות של אמן של אותן שהיו רוצין לעשות ממזרים, אלא הוציאו לו כתובות של אנשים אחרים מאנשי המקום, ומשם למד שהיו רגילין לכתוב כן, והכשיר על ידי אלו אף כל השאר שלא כתבו כן ממש אלא סתם. וע"ע בהערות להגרי"ש דלא הי' כאן כל משפטי תנאים,

ניחא להו לתרוייהו, שאם היו אומרים אחריות כל הנכסים על המלוה, תו לא בעי המלוה להמציא מעות לעני בשעת דחקו, אע"ג דמחייב ליה בגניבה ואבידה, לפי שאנסים שכיחי בדרכים, ואם כל האחריות הדרכים עליו, לא הי' ממציא מעות לשום אדם. ואם היינו מטילים כל האחריות על הלוח, אז לא הי' שום אדם רוצה לקבל שום מעות בעיסקא, דיהי' כל האחריות עליו, דיהי' יכול להפסיד הרבה ביום א'.

(יח) **להכי קרו ליה עיסקא, וכו'- פי' בביאור הגר"א** (יו"ד קע"ז, אות ס"א) דהיינו דלעולם הוא ברשות הנותן, ואינו כמלוה דלהוצאה ניתנה.

לכבוד בעלמא, ולא כתב לה לשון מלוה, גובה מחצה כמנהג המקום.

(יג) **התם לא קא גזים, וכו'- פרש"י**, "אינו מקבל עליו דבר גוזמא אלא כמשפט, ולא אסמכתא היא, דהכא אפסדי". ומדבריו לכאור' משמע דרק היכא דגזים שייך אסמכתא. אבל כ' החי' הר"ן לפרש הגמ', "ולאו למימרא דכל היכא דלא גזים לא הוי אסמכתא, דהא קיי"ל כל דאי לא קני, אלא ה"ק, התם לא גזים, וכיון שכן, עבוד רבנן תקנתא, אבל היכא דגזים לא תקון, אבל ודאי מדינא אע"ג דלא גזים ובידו, אסמכתא היא". (יד) **ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי- פרש"י**, קבלנות היתה לזורעה שומשמין. וכ"כ הרמב"ן, דמיירי בקבלן דוקא ולא חוכר, וביאר דבקבלן, כיון שהי' קבלנותו לזורעה שומשמין, וזרעה, חיטין, ידו על התחתונה, ואין מנכה לו מן קבלנותו. אבל בחכירות, הרי הוא מנכה לו מחכירותו דמי כחשא דארעא.

(טו) **עבדא חיטי כשומשמי- פרש"י**, דהיינו דהוקרו חיטין ונמצא דהיו שוין כמו שומשמין. וע' בתוס' ר' פרץ (הובא בשטמ"ק) דכ' דלשון הגמ' לא משמע כן, אלא משמע שהצליחו החטין מאד. אלא דהק' על עצמו, דא"כ אולי היו השומשמין יצליחו טפי ג"כ, וא"כ מה הי' טענתו. ותי' דהי' ידוע דבאותה שנה היו החטין מוצלחים טפי מהשומשמין.

(טז) **אמרי נהרדעי, האי עיסקא, פלגא מלוה ופלגא פקדון- כ' הרמב"ם** (שלוחין ו', ב') דעל החלק של הפקדון הו"ל שומר חנם, אבל הראב"ד בהשגות פליג עליו וס"ל דהו"ל שומר שכר, משום שהוא נוטל ריוח של ההלוואה משום שהוא שומר הפקדון. וביאר הכסף משנה דעת הרמב"ם, דאינו נוטל השכר משום שכר שמירתו, אלא משום שמתעסק בו. וכ' דהראב"ד חולק ע"ז וס"ל שאע"פ שאינו נוטל שכר על שמירתו, מ"מ בהי' הנאה דמשכח זוזי למעבד בהו עיסקא, חשיב כאילו נוטל שכר על שמירתו.

(יז) **עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה- פי' ר' יהונתן** (הובא בשטמ"ק) איך